

CRISTINA STANCIU

**STUDIU ASUPRA ANTECONTRACTULUI
VĂZUT CA RAPORT JURIDIC ADIACENT
RAPORTULUI JURIDIC NĂSCUT DIN
CONTRACT**

CRISTINA STANCIU

**STUDIU ASUPRA ANTECONTRACTULUI
VĂZUT CA RAPORT JURIDIC ADIACENT
RAPORTULUI JURIDIC NĂSCUT DIN
CONTRACT**

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2013**

Referent științific:
Acad.prof.univ.dr. ION DOGARU

Copyright © 2013 Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STANCIU, CRISTINA

**Studiu asupra antecontractului văzut ca raport juridic
născut din contract** / Cristina Stanciu. - Craiova : Universitaria, 2013
Bibliogr.
ISBN 978-606-14-0639-5

347.44

Acknowledgment: Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/89/1.5/S/61968, proiect strategic ID 61968 (2009), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013.

Acknowledgment: This work was supported by the strategic grant POSDRU/89/1.5/S/61968, Project ID61968 (2009), co-financed by the European Social Fund within the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007 – 2013.

Apărut: 2013

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

TITLUL I

CONTRACTUL ÎN NOUL COD CIVIL

CAP. I Reglementările noului Cod civil în materie contractuală

1. Aspecte introductive privind reglementările din noul Cod civil

Noul Cod civil român, Legea nr. 287/2009, a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011 prin adoptarea legii pentru punerea în aplicare a Codului civil, Legea nr. 71/2011. Acest nou Cod civil marchează un moment de majoră schimbare legislativă, schimbare menită să realizeze o corelație a legislației cu evoluțiile economice și sociale ale societății românești, să unifice o serie de instituții juridice de drept privat și legi într-o unică reglementare și să introducă noi elemente legislative reclamate de evoluția izvorului material al dreptului – societatea, cu permanenta ei schimbare și evoluție.

Actulala reglementare a Codului civil român este definită, practic, de trei trăsături principale: unificare de legislație, actualizare și introducere de elemente de noutate legislativă pentru sistemul de drept român.

În privința elementelor de unificare, precizăm că prin intrarea în vigoare a noii legislații civile au fost incluse în același cod mai multe legi speciale și instituții de drept privat. Astfel, Codul comercial a fost abrogat și eliminarea acestuia are ca efect faptul că noul Cod civil va include și reglementarea contractelor comerciale, inclusiv a celor care îi priveau în mod exclusiv pe comercianți. Așadar, noul Cod civil are un impact major asupra legislației comerciale. Dar, Codul civil nu a abrogat numai Codul comercial, ci și vechiul Cod al familiei.

Mai multe legi care reglementează societățile comerciale, proprietatea intelectuală sau instituțiile de credit au suferit, de asemenea, modificări cu prilejul adoptării noului cod. Totodată, raporturile de drept privat sunt reglementate într-un cod unic în care sunt incluse toate dispozițiile cu privire la persoanele fizice sau juridice, relațiile comerciale și relațiile de familie. Mai mult, o serie de legi speciale au fost transpuse în noul cod, suportând modificările de rigoare ca, de exemplu, dispozițiile Decretului nr. 31/1954 sau ale Decretului nr. 167/1958.

În privința elementelor de noutate aduse de Codul civil amintim, cu titlu de exemplu: transformarea comerciantului în profesionist, fiducia – separația de patrimonii, administrarea bunurilor altuia, convențiile matrimoniale, promisiunea de contract, modificarea regimului juridic al prescripției și al termenelor de decădere, schimbările aduse în materia garanțiilor, modificările din materia dobândirii bunurilor imobile sau cele din domeniul răspunderii civile delictuale, etc.

În ceea ce privește caracterul de normă “actualizată”, normele noului Cod civil nu numai că includ reglementările legilor la care ne-am referit și le actualizează de la aspectul terminologic până la cel tehnico-juridic, dar în materia obligațiilor și contractelor utilizează prevederile proiectelor europene de unificare a dreptului, cum sunt principiile UNIDROIT ori Principiile Dreptului European al Contractelor, fiind considerat singura legislație europeană în vigoare ce a integrat texte ale proiectelor europene¹.

¹ Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coordonatori), *Noul cod civil, Comentariu pe articole, art. 1-2664*, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. XXI. În același sens, G. Tița-Nicolescu, în *Riscul contractual în reglementarea noului Cod civil*, Revista Studia Iurisprudentia nr. 2/2012: “Constatăm că cele două materiale de bază în materie de cercetare juridică și unificare a dreptului comparat european (atât PECL cât și DFCR) au stat la baza reglementării actuale, lucru firesc de altfel, având în vedere însăși scopul reglementărilor europene și anume codificarea dreptului privat în materie de contracte, în vederea conceperii unui drept

2. Reglementările Codul civil român în materie contractuală

Normele generale în materie contractuală sunt asigurate de Codul civil român prin art. 1166 – 1323, iar aspectele juridice ce privesc obligațiile și care includ și articolele referitoare la materia contractuală sunt tratate în Cartea a V– a a noului Cod civil, carte ce este structurată pe 11 titluri și care realizează o abordare unitară a tuturor raporturilor obligaționale, dezvoltate astfel: dispoziții generale (art. 1164-1165), izvoarele obligațiilor (art. 1166-1395), modalitățile obligațiilor (art. 1396-1420), obligațiile complexe (art. 1421-1468), executarea obligațiilor (art. 1469-1565), transmisiunea și transformarea obligațiilor (art. 1566-1614), stingerea obligațiilor (art. 1615-1634), restituirea prestațiilor (art. 1635-1649), diferite contracte speciale (art. 1650-2278), garanțiile personale (art. 2278-2322) și privilegiile și garanțiile reale (art 2323-2499).

Comparativ cu Codul civil de la 1864, noul Cod, prin art. 1164, definește obligația, creând o viziune nouă asupra acesteia prin faptul că reglementează raportul juridic prin prisma obligațiilor asumate de părți și nu din punctul de vedere al drepturilor, așa cum era reglementat în vechea legislație civilă prin art. 1073 Cod civil. De fapt, în Codul civil anterior nu exista o definiție expresă a noțiunii de obligație, sarcina definirii acesteia revenind doctrinei, în vreme ce actualul Cod prin art. 1164 oferă o explicație a noțiunii de obligație și a conținutului raportului obligațional. Astfel, obligația este o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să

privat european. Totodată, legiuitorul român a avut în vedere reglementări din state europene în care există un cod civil de sorginte latină (Italia, Germania, Spania, Elveția), foarte apropiat, conceptual, de dreptul nostru privat, dar și din state noneuropene, respectiv Brazilia, S.U.A. și Canada”.

procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația dorită. Articolul 1165 precizează care sunt izvoarele obligațiilor potrivit NCC²: contractul, actul unilateral, gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată, fapta ilicită, orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații.

Așadar, aspectele de noutate introduse de Codul civil român presupun: restructurarea materiei obligaționale și fundamentarea ei pe actuala doctrină și jurisprudență, reformularea principiilor care guvernează această materie și redefinirea conceptelor tradiționale în concordanță cu actuala doctrină juridică³. Ca efect al restructurării acestei materii, reglementările din noul Cod civil aduc schimbări nu numai în privința raporturilor juridice civile, ci și în privința domeniului de aplicare a acestor reglementări. Astfel, se constată că noul Cod civil și-a lărgit domeniul de aplicare și, actualmente, cuprinde în sfera sa, pe lângă raporturile juridice dintre particulari, și raporturile dintre profesioniști, precum și raporturile dintre profesioniști și alte subiecte de drept civil⁴, adică acele raporturi care cădeau sub sfera de aplicare a Codului comercial de la 1887.

Intrarea în vigoare a noului Cod civil reprezintă pentru sistemul juridic un moment de schimbare profund, cu impact

² Noul Cod civil.

³ I. Turcu, *Noul Cod civil republicat, Cartea a V-a. Despre obligații art. 1164-1649*, Ediția 2, Comentarii și explicații, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 5-7.

⁴ În acest sens, art. 3 noul Cod civil, Aplicarea generală a Codului civil: “(1) Dispozițiile prezentului cod se aplică și raporturilor dintre profesioniști, precum și raporturilor dintre aceștia și orice alte subiecte de drept civil.(2) Sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o întreprindere.(3) Constituie exploatarea unei întreprinderi exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă are sau nu un scop lucrativ.”

direct asupra tuturor ramurilor de drept privat. Renunțarea la sistemul autonomiei dreptului comercial și adoptarea sistemului unității dreptului privat conduce la includerea reglementărilor ce vizează contractele comerciale în noul Cod civil, inclusiv a celor ce privesc exclusiv pe comercianți, iar în ceea ce privește problematica izvoarelor obligațiilor, aspectul de noutate față de vechea reglementare vizează o completare a acesteia. În acest sens, este enumerat ca izvor al unei obligații civile „orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații”.

Totodată, contractul în noul Cod civil beneficiază de o reglementare exhaustivă, atât în privința încheierii sale (condiții de fond și de formă), cât și în privința regimului nulităților. Aspectele de noutate vizează nu numai o tratare mai în detaliu a regimului nulităților, ci și introducerea de reglementări inexistente înainte ca: validarea contractului nul sau anulabil, conversiunea contractului nul, cesiunea contractului. Aspectele legislative noi în materie contractuală sunt, însă, mai multe și ele vizează materii ca: efectele contractelor (cu modificări privind: preluarea riscului în contractele translativ de proprietate, impreviziunea, denunțarea unilaterală, clauza de dezicere, pactul de opțiune, promisiunea de a contracta, stipulația pentru altul, promisiunea faptei altuia, simulația), instituția reprezentării, răspunderea civilă delictuală (răspunderea pentru lezarea interesului, răspunderea pentru lezarea dreptului subiectiv, răspunderea pentru neîndeplinirea activității impuse de lege sau de ordinul ierarhic, extinderea răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, paza juridică, etc), modalitățile obligațiilor, sfera rezoluțiunii care este extinsă și la actele unilaterale, regimul juridic al cesiunii de creanță și a universalității de creanțe și preluarea datoriei, etc.

3. Reguli generale privind încheierea contractului

3.1. Condițiile de fond ale contractului

Considerat⁵ izvorul principal generator de raporturi juridice obligaționale, contractul este definit în noua reglementare civilă prin art. 1166 NCC ca fiind acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane realizat cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic. În Codul civil anterior, definirea contractului era asigurată de art. 942, articol ce prevedea că un contract este acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânșii un raport juridic.

O analiză comparativă a conținutului noțiunii de contract din cele două coduri, actualul și anteriorul cod, reliefează modificări în definirea contractului⁶. Astfel, modificările aduse de noua reglementare constau, pe de o parte în faptul că printre efectele contractului, pe lângă constituirea și stingerea unui raport juridic a fost introdusă și modificarea acestuia; iar, pe de altă parte, observăm opțiunea pentru formula „acord de voințe” în detrimentul formulei acord de voință, subliniind faptul că un contract nu implică o voință, ci două sau mai multe.

⁵ Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coordonatori), *op. cit.*, p. 1220.

⁶ În Codul civil italian (art.1321), contractul este definit astfel: „contractul este acordul a două sau mai multe părți pentru constituirea, modificarea sau stingerea între ele a unui raport juridic patrimonial”. Codul civil francez, prin art 1101 precizează: „contractul este o convenție prin care una sau mai multe persoane se obligă, față de una sau mai multe altele, să dea, să facă sau să nu facă un lucru”. În Codul civil german (art. 311) se precizează: „pentru a fundamenta o obligație în virtutea unui act juridic, ca și pentru a modifica această obligație în conținutul ei, este necesar să se încheie un contract între părți, dacă legea nu dispune altfel”.

În ceea ce privește condițiile de fond, condiții esențiale pentru valabilitatea contractului, se impune precizarea că art. 1179 NCC reia aproape integral conținutul art. 948 din Codul civil de la 1864: capacitatea de a contracta, consimțământul părților, un obiect determinat și licit și o cauză licită și morală. De asemenea, în situația în care legea prevede o anumită formă a contractului, aceasta trebuie respectată, sub sancțiunea prevăzută de dispozițiile legale aplicabile.

3.1.1. Consimțământul

3.1.1.1. Reglementarea consimțământului în vechiul Cod civil român și în noul Cod civil

La o primă analiză comparativă a reglementărilor juridice privind consimțământul necesar la încheierea unei convenții, observăm o tratare mai amplă a aspectelor legate de problemele juridice pe care le poate genera acesta în noul Cod civil, față de abordarea generală și mai redusă în privința numărului de articole din vechiul Cod civil. Se observă nu numai un număr de articole mult mai mare rezervat problemei consimțământului, cât mai ales faptul că reglementarea nouă acoperă o sferă cât mai amplă de situații juridice ce se pot înscrie în procesul de formare al consimțământului și de manifestare al acestuia. Astfel, dacă în vechile reglementări erau abordate mai mult aspecte juridice legate de viciile de consimțământ și de soarta actelor juridice încheiate cu un consimțământ afectat de aceste vicii⁷; noile reglementări abordează exhaustiv consimțământul. Astfel, noul Cod civil se ocupă de o serie de aspecte juridice legate de formarea

⁷ Vechiul Cod civil, Cartea III, Despre diferitele moduri prin care se dobândește proprietatea, Titlul III, Despre contracte sau convenții, Capitolul II – Despre condițiile esențiale pentru validitatea convențiilor, Secțiunea II – Despre consimțământ, art. 953-961.

progresivă, etapizată de consimțământ⁸ și, în acest sens, sunt abordate: negocierile - ca primul pas în realizarea consimțământului cu aspecte legate de buna-credință în negocieri, obligația de confidențialitate în negocierile precontractuale; elementele de care depinde încheierea unui contract; momentul și locul încheierii contractului, oferta; precum și aspecte legate de condițiile de valabilitate ale consimțământului, problema discernământului și, ca și în vechiul Cod civil, viciile de consimțământ cu o abordare mai detaliată decât în reglementările anterioare.

3.1.1.2. Premisele noilor abordări privind formarea contractului.

Intitularea unui subtitlu din dispozițiile legale rezervate consimțământului „Formarea contractului” indică preocuparea legiuitorului român pentru această etapă distinctă, preocupare „dictată” de realitatea actuală: schimbarea din ce în ce mai evidentă din materia formării, realizării unui contract, datorată situației economice actuale ce „impune” realizarea etapizată, „progresivă”⁹ a contractului. Așadar, izvorul material al reglementărilor actuale constă în dezvoltarea relațiilor civile și comerciale și deplasarea lor din zona „locală” în zona „globală”, precum și de importanța economică a tranzacțiilor care devin din ce în ce mai însemnate din punct de vedere valoric și care impun precauții suplimentare în vederea încheierii contractului final. Totodată, epoca actuală, caracterizată în mare parte de pragmatism favorizează declinul formalismului și face ca schema tradițională a formării

⁸ Noul Cod civil, Cartea a V-a – Despre obligații, Titlul II, Izvoarele obligațiilor, Capitulul I – Contractul, Secțiunea a 3-a – Încheierea contractului; 3. Consimțământul, art. 1182-1224.

⁹ J. Goicovici, *Formarea progresivă a contractului*, Editura Wolters Kluwer, București, 2009, p. 7-12.

instantanee de consimțământ prin întâlnirea ofertei cu acceptarea să nu mai fie valabilă în toate situațiile de naștere a unui contract. Actualmente, viitoarele părțile ale unei convenții, în loc să treacă direct la încheierea unui contract cu efecte definitive, preferă să întreprindă negocieri ample, laborioase, pe parcursul unor săptămâni, luni sau chiar ani, discutând în detaliu elementele viitorului contract. Acest proces le oferă premisele unui timp de analiză suficient de amplu a avantajelor și dezavantajelor unei potențiale relații contractuale definitive cu celălalt. Consimțământul astfel format “se maturizează progresiv”, de-a lungul întregii etape precontractuale¹⁰.

Formarea contractului prin consimțământ imediat și simultan este apanajul teoriei clasice a formării contractului ce presupune formarea instantanee a acestuia. Actualmente, în doctrină, teoria formării progresive a contractelor ia amploare în raport cu teoria clasică a formării contractului și ea presupune constatarea unui decalaj între explicația tradițională a genezei instantanee a convențiilor și situațiile practice în care voința juridică “se maturizează progresiv”, prin parcurgerea unei evoluții cuprinzând două sau mai multe etape: negocierile precontractuale, oferta de a contracta, promisiunea de a contracta, acceptarea¹¹.

Bineînțeles, nu vorbim de o abandonarea a teoriei clasice a formării instantanee de consimțământ, dar cele două modalități de realizare a unei convenții, instantanee și etapizată, coexistă în realitatea juridică actuală și erau necesare

¹⁰ S. Golub, *Obligațiile precontractuale în cadrul contractului de vânzare-cumpărare*, Revista Curentul Juridic, anul X, NR. 1-2, 2007.

¹¹ C. Stanciu, *Analiză asupra etapei precontractuale și a efectelor sale juridice*, *Metamorfoză și actualitate în dreptul românesc – Cercetări juridice postdoctorale*, coordonatori: I. Leș și D.C. Dănișor, Editura Universul Juridic, București, 2012 (Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, Facultatea de Drept, Școala Postdoctorală, Sesiunea Științifică a Postdoctoranzilor din domeniul Științelor Juridice, Sibiu, România, 5 mai 2011).

lămuriri cu privire la cea de-a doua modalitate care nu a beneficiat, până la apariția noului Cod civil, de reglementări speciale.

Reglementarea problemei negocierilor, tratarea amplă a aspectelor juridice referitoare la oferta de a contracta, asigurarea de bază legală pentru promisiunea unilaterală și pentru promisiunea sinalagmatică de contract, precum și pentru pactul de opțiune erau, de asemenea, necesare și în planul practic al dreptului, pentru că o multitudine de litigii născute din aceste instituții juridice primeau în practica judiciară rezolvări uneori diferite, pentru aspecte similare ori asemănătoare, iar în doctrină teoretizarea lor conducea la abordări neconcordante de la un autor la altul.

Tratarea acestora în noile reglementări civile este menită să aducă clarificări și să creeze premise de analiză concordantă în doctrină și de aplicare uniformă în practica judiciară și reprezintă, totodată, un ecou la o realitate nereductibilă la o singură formulă considerată „simplistă”, cea a formării simultane de consimțământ; reprezintă, așadar, o schimbare de viziune asupra formării consimțământului ca efect al practicii, al izvorului material, schimbare numită în doctrină „viziunea globală a formării convențiilor”¹².

¹² J. Goicovici, *op. cit.*, p. 17-19. Tot același autor: „literatura juridică civilistă partajează cu beletristica de bună calitate gustul pentru *dragostea la prima vedere*. În mintea cititorului, formarea unui contract este asociată cu uniunea spontană și instantanee dintre două voințe, cea a ofertantului și cea a acceptantului; o ipoteză a cărei frecvență practică înclină probabil balanța în favoarea celor care cred că varianta explicativă tradițională ar fi și singura posibilă. Abandonând concepția instantaneistă a formării contractelor, potrivit căreia perfectarea actului juridic bilateral rezultă spontan, din simplul schimb de consimțăminte, teoria pe care o propunem ... arată că există situații în care primul contact juridic dintre părțile viitorului contract marchează nașterea unui consimțământ parțial, a cărui completare se va face progresiv, în intervalul de reflexie autoprocurent de părți ori alocat *părții slabe* de către legiuitor”.